

Fecske Gábor László / 2022. 04. 30.

Eltűnt épületek nyomában (40.)

A huszadik század nem bánt kesztyűs kézzel az épített örökséggel. A világháborúk, a gazdasági válságok, a forradalmak, a politikai ideológiák, vagy az emberi hanyagság következtében számos értékes és városképet befolyásoló épület veszett el a fővárosban. Sorozatomban ezeket a rég elfeledett épületeket kutatom fel archív fényképek segítségével.

Napjainkban, leszámítva a Liget Budapest projekt keretében már felújított területeket, a Városliget balkáni hangulatot áraszt. Hiányos fasorok, rendezetlen sétányok, lepusztult utcabútorok és közvilágítás, gaz és romos épületek. De ez nem volt mindig így, az elhanyagoltság a második világháborúval és az utána berendezkedő államszocialista rendszerrel kezdődött. Rákosi Mátyás kommunista diktátor személyes döntése volt, hogy a katonai és május elsejei felvonulásokra hozzanak létre egy hatalmas, lebetonozott teret, amelyet nemes egyszerűséggel Felvonulási térnek neveztek el. A szovjet gyártmányú harckocsik lánctalpait és súlyát is elbíró betonplacc létrehozásához nem csak egészséges, akár százéves platánfákat vágtak ki, de a kialakítandó tér útjában álló épített örökség is pusztulásra volt ítélve. Ekkor

LEGFRISSEBB

A család menthet meg az önzés, a káosz, az embertelenség veszélyétől

Újra kell tárgyalni az autópályák koncessziós szerződéseit!

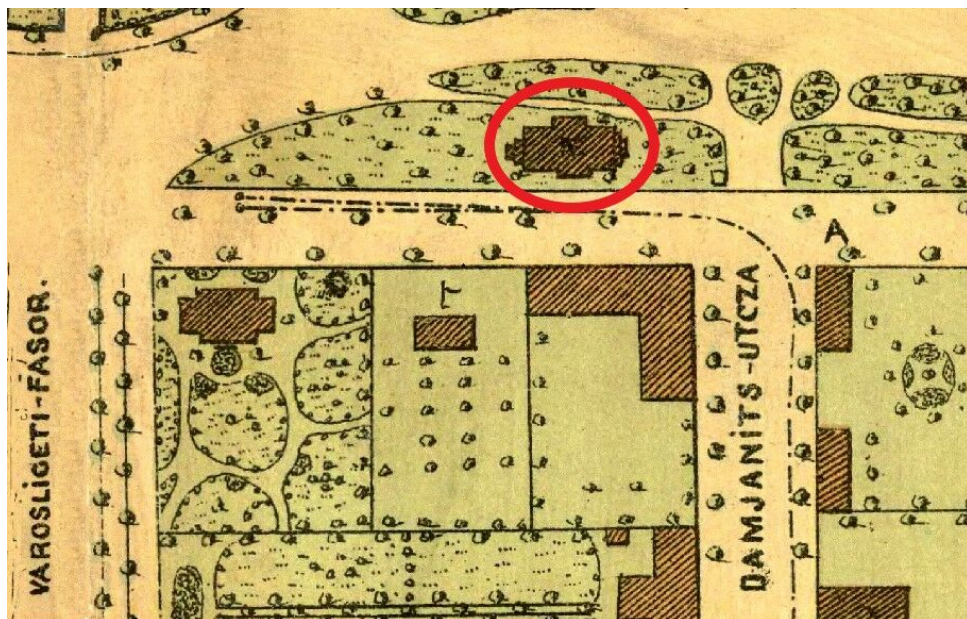
Orbán Viktor: Az Európai Bizottság elnöke megtámadta az európai egységet

Nyomozás indult a DatAdat-ügyben

A Pápai Svájci Gárda

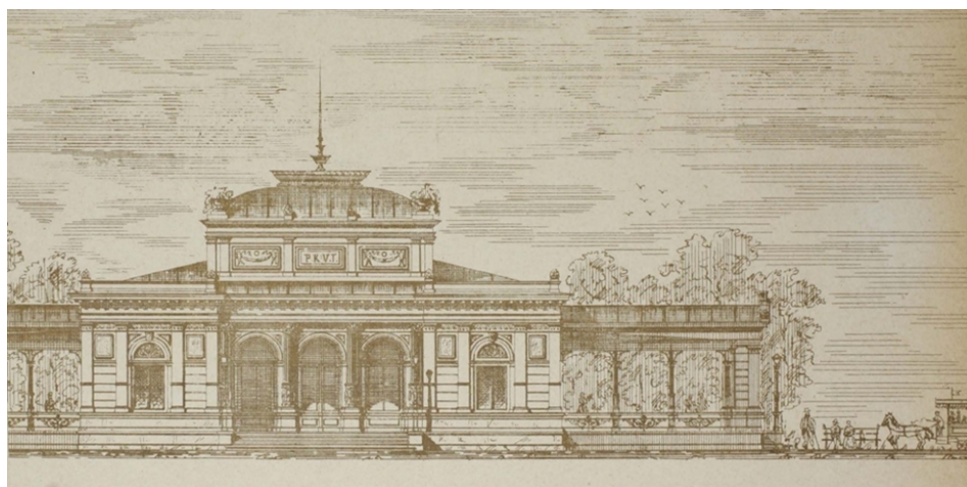

vágták félbe a szökőkutas rondót, rombolták le a Városligeti Színházat, a Regnum Marianum templomot, illetve a városligeti villamos végállomás, a korábbi lóvasúti indóház épületét is.

A városligeti indóház első megjelenése egy korabeli térképen. (Forrás: www.timelord.blog.hu)

A gőzüzemmel járó füst miatt a városokban sokáig inkább a ló vontatta járműveket, az omnibuszt és a lóvasutat részesítették előnyben. Az első lóvontatású városi vonatot 1832-ben New York Bowery negyedében helyezték üzembe, majd 1855-ben Európában, Párizsban is feltűnt a lóvasút, amely csakhamar London és Berlin utazóközönségét is meghódította.

A Pesti Közúti Vaspálya Társaság városligeti várócsarnokának előzetes terve. (Forrás: Az Építési Ipar, 1878. április 14.)

Igent
mondd
2022

XVI.
Benedek
nyuga
pápa
95
éves

FELIRATKOZÁS HÍRLEVÉLRE

Email

Vezetéknév

Keresztnév

Elfogadom az
Adatkezelési
tájékoztatóban foglaltakat.

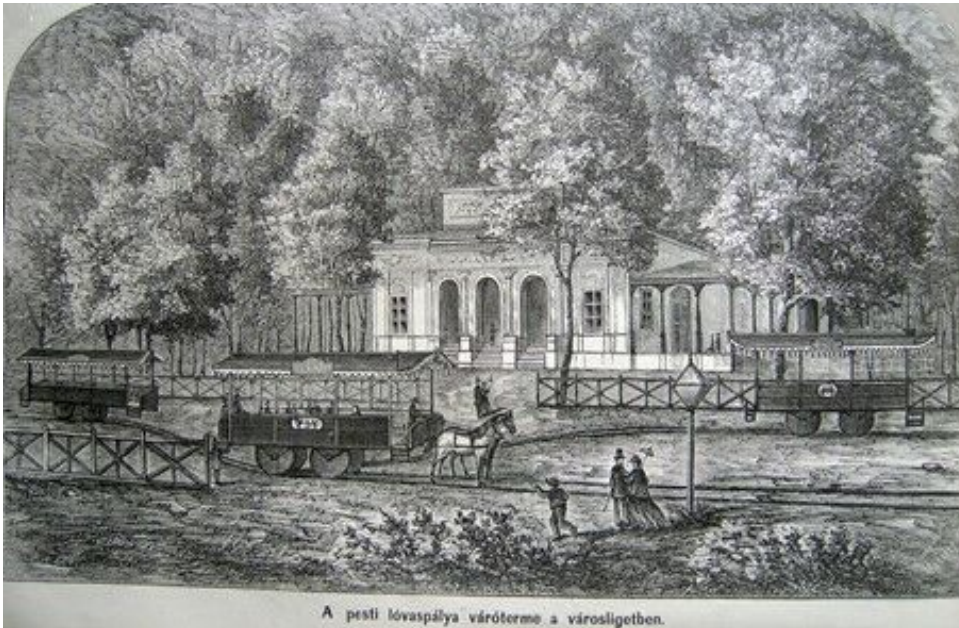
Feliratkozás

**KÖVESS MINKET
A FB-ON!**

Magyarországon az első lóvasutat Károlyi Sándor gróf szorgalmazta, hogy rendszeres összeköttetést biztosítson újpesti uradalmi birtokai és Pest belvárosa között. Miután a Helytartótanács, a Kereskedelmi s Közgazdászati Minisztérium, valamint a hatóságok is áldásukat adták a tervre, Károlyi 1865 májusában megalakította a Pesti Közúti Vaspálya Társaságot, amelynek alelnöke a közlekedéspolitikában fontos szerepet játszó Hollán Ernő hadmérnök lett.

Tetszik az oldal

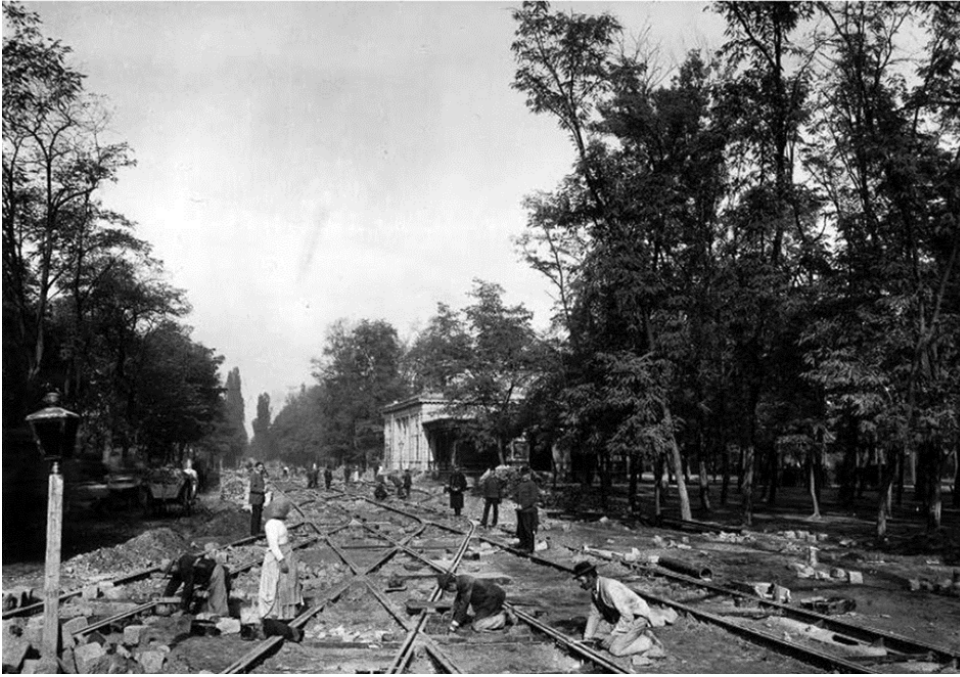

A pesti lóvaspálya váróterme a városligetben.

Rézkarca a felépült klasszicista indóházról, 1870. (Forrás: www.timelord.blog.hu)

Pesten a lóvasúti közlekedés végül 1866. augusztus 1-jén indult el a mai Kálvin tér és Újpest között. A ló vagy öszvér vontatta, kötött pályán közlekedő lóvasúti kocsikon első, másod- és harmadosztályú, zárt és nyitott kocsik közlekedtek, köztük emeletesek is. A jórészt írástudatlan utazóközönségre tekintettel a viszonylatokat számozás helyett kis színes zászlókkal jelölték meg, amelyek nem csak a vonalakat jelezték, hanem az adott vonalon közlekedő jármű irányát is.

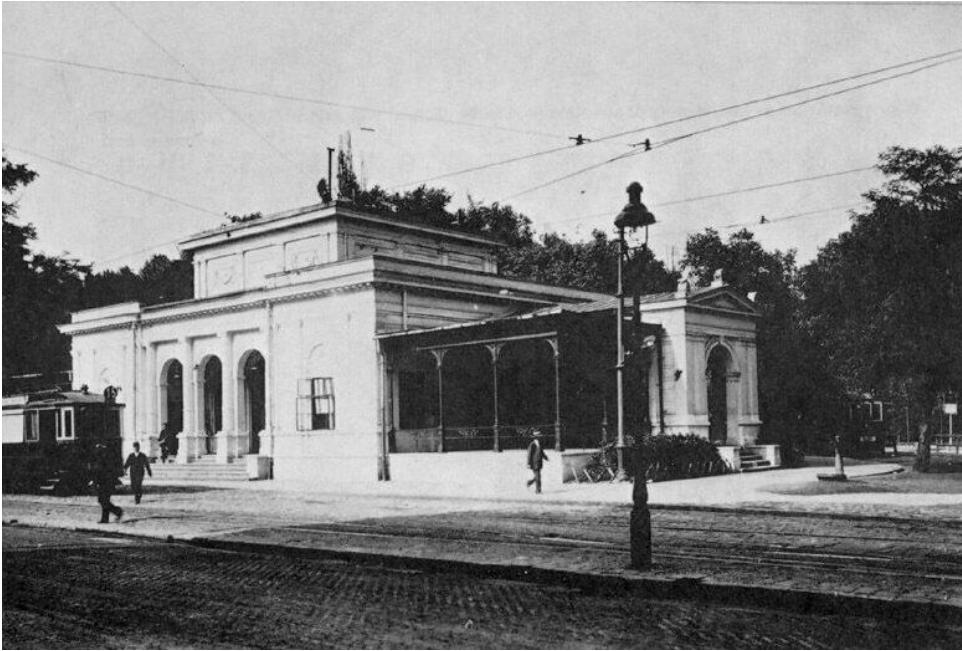

Az 1880-as években bővült az Aréna úti pálya. Jól látható, hogy a mai Dózsa György út szinte egy erdőség peremén futott végig. (Forrás: Hungaricana)

A lóvasút csakhamar olyan népszerű lett, hogy csak elővételben lehetett rá jegyet kapni. A zsúfoltság csökkentésére csakhamar számos vonal hálózta be Pestet, a budai oldalon pedig létrehozták a Budai Közúti Vaspálya Társaságot, amelyet később a tőkeerősebb pesti társaság felvásárolt és a két cég Budapesti Közúti Vaspálya Társaság (BKVT) néven összeolvadt.

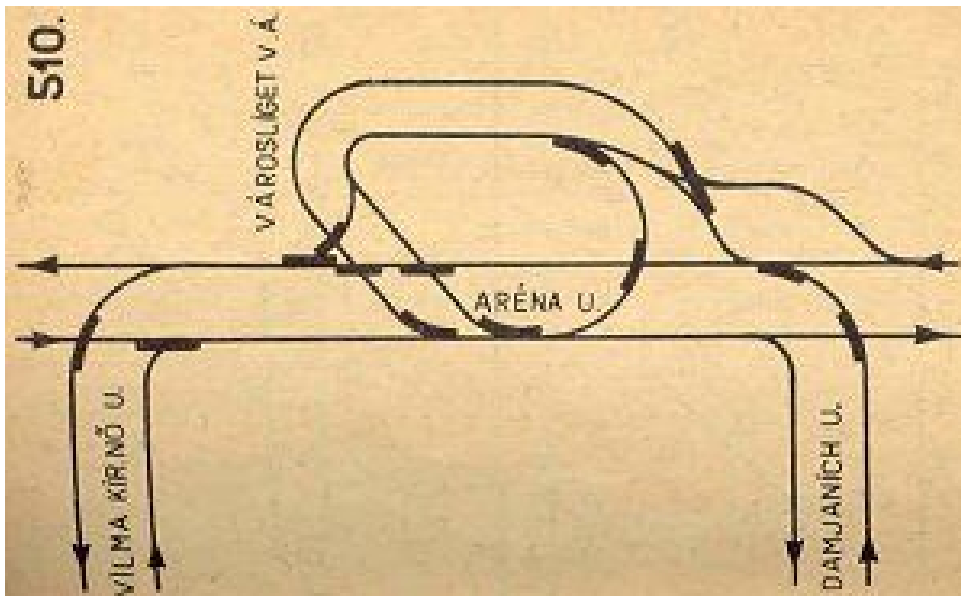
kültéri 1 szintes fa nyúlketrec kisállatok számára	6 db antracitszürke szabott nyújtható székszoknya
21.089 Ft	9.969 Ft
kültéri fa nyúlketrec kisállatok számára 1 ajtóval	kültéri fa nyúlketrec kisállatok számára 3 ajtóval
27.819 Ft	31.439 Ft

hirdetés

A villamosközlekedés megjelenésével épült meg a hurokvágány az indóház körül /1900/. (Forrás: Hungaricana)

Kevesen tudják, de a két társaság kocsijainak színe különbözött: a pesti vállalat sárgára, a budai pedig barnára festette járműveit. De nem csak a külső, hanem a járművek belső festése is eltérő volt: Pesten a fából készült üléseknek meghagyták az eredeti színét, amelyek lakkal bekenve sárgás hatást keltettek. Budán az üléseket a lakkozást megelőzően még barna festéssel is bekenték. Így fordulhatott elő, hogy a két cég egyesülése után, a kocsikat félig sárgára félig barnára festették (később a barna szín az ablakvonal alatt futó csíkra zsugorodott össze) és a fa ülések ekkor kapták azt a jellegzetes barna-sárga (faszínű) csíkozásukat is, amelyet később a Magyar Királyi Államvasutak is átvett „fapados” szerelvényeinél. Ezek a jellegzetes külső és belső színminták egészen a 2000-es évekig meghatározták a budapesti villamosok megjelenését.

A kiépült hurokvágány-rendszer a városligeti végállomás körül. (Forrás: www.viullamosok.hu)

Az első lóvasúti vonal 1868-ban érte el a Városligetet. A pálya végpontja a mai Dózsa György úton (akkor Aréna út) és a Városligeti fasor találkozásánál volt. Itt épültek fel a lovak kiszolgálására az istállók, és a kocsik tárolására használt vágányok. A lóvasúti végállomás épületét (indóházat vagy várócsarnokot) az Aréna úton kicsit visszafelé, a Damjanics utca és a Városligeti fasor között, 1869-ben kezdték el építeni Szkalnitzky Antal tervei szerint. Szkalnitzky – Ybl Miklós mellett – az 1870-es évek elején az egyik legtöbbet foglalkoztatott építész volt Budapesten. Nevéhez fűződik – többek között – a Magyar Tudományos Akadémia épülete, a Hungária nagyszálló, a Bagolyvár az állatkertben, a Thonet-ház, az Oktogon négy bérpalotája, az Egyetemi könyvtár, az ELTE Bölcsészkarja és a Pesti Magyar Színház épülete.

Az I. világháború végével a hazatérő katonák számára népkonyhát nyitottak az épületben. (Forrás: Hungaricana)

A városligeti indóház épületeként eleinte olyan létesítményt képzeltek el, hogy az városligeti táncos rendezvények megtartására is alkalmas legyen – nagy táncteremmel, kávéházzal és étteremmel. Az ok egyszerű volt: akkoriban a Városliget egy kiépítetlen infrastruktúrájú, erdős terület volt, ahová a pestiek hétvégén és ünnepnapokon látogattak el kikapcsolódás céljából. Szükséges volt tehát a néptömegek szórakoztatására egy új intézmény. Pest városa ezért engedélyt is adott egy legalább ezer embert kiszolgáló kiosk építésére – váróteremmel.

Légi felvétel 1919 május 1-én. Az apró pontok és csíkok az utak közepén a Városligetben gyülekező munkások. Jól látható, hogy a kommunisták vörös posztóval fedték el a millenniumi emlékmű részét. Pirossal bekarikázva az egykori indóház épülete látható.(Forrás: Skyscraperscity.com)

Végül a megépített indóház – a korábbi tervekkel ellentétben – sokkal szerényebb lett, a Városliget szabadidős jellegét azonban jól tükrözte. A klasszicista stílusú végállomás Aréna út felé eső részén három boltíves bejárati ajtó helyezkedett el. Innen nyílt a nagy belmagasságú, stukkódíszítésekkel teli központi csarnok, amelytől balra a forgalmi iroda és a jegypénztárak ablakai, míg jobbra az illemhelyek helyezkedtek el. A csarnokot a Liget felé és oldalról két irányba egy-egy folyosón is el lehetett hagyni. Az épület középső traktusának két oldalán egy-egy nyitott oldalú, kovácsoltvas oszlopokon nyugvó fedett várócsarnok kapott helyet.

Egy 1940-es években készült légi felvételen is jól megfigyelhető a villamos végállomás elhelyezkedése (Forrás: www.timelord.blog.hu)

A századfordulón a villamosközlekedés megjelenésével az Aréna úton új vágányokat fektettek le a lóvasúti pályától függetlenül. Ekkor épült meg az indóház körüli hurokvágány és a hurkon belüli területet parkosították. Valószínű, hogy a XX. század elején egy ráncfelvarráson is átesett az épület: a kor divatját követő eklektikus elemekkel bővült a homlokzata. A két világháború között az oldalsó csarnokok egy részét is beépítették, ahol vendéglátóhely nyílt.

Az utolsó felvétel az egykori városligeti indóházról. Jól látható az oldalsó nyitott várócsarnok helyén lévő beépítés. Előtérben egy szülő villamos motorkocsi, a „Stuka”, amelyet – jellegzetes hangja miatt – a hírhedt német zuhanóbombázóról neveztek el. (Forrás: www.villamosok.hu)

Budapest II. világháborús ostromában a Városliget heves harcok színtere volt, amely rövid időn belül többször is gazdát cserélt a támadó szovjetek és a védekező honvéd, rendőr, nyilas, székely, illetve német alakulatok között. Ennek ellenére maga az indóház és a mellette elhelyezkedő Regnum Marianum templom szinte teljesen épen megmaradt. Az épület egészen 1951-ig szolgált villamosmegállóként és végállomásként, majd Rákosi Mátyás utasítására lerombolták a mellette álló templommal és a Városligeti Színházzal együtt, hogy helyet csináljanak a Felvonulási tér számára.

(A sorozat jövő héten folytatódik.)

Fecske Gábor László

Címkék: [Eltűnt épületek nyomában](#) [Fecske Gábor László](#)

Iratkozzon fel hírlevelünkre!

Email

Vezetéknév

Keresztnév

Elfogadom az **Adatkezelési tájékoztatóban** foglaltakat.

Feliratkozás

 | Twitter

Tetszik 0

Megosztás

hirdetés

<

MINDEN JOG FENNTARTVA! VASARNAP.HU

IMPRESSZUM ADATKEZELÉSI TÁJÉKOZTATÓ

JOGI NYILATKOZAT TÁMOGATÓK